

רמב"ם פירוש המשניות - שמנה פרקים להרמב"ם - פרק ח

אי אפשר שיוולד האדם מתחלת ענינו בטבע בעל מעלה ולא בעל חסרון, כמו שאי אפשר שיוולד האדם בטבע בעל מלאכה מן המלאכות אבל אפשר שיוולד בטבע מוכן למעלה או לחסרון, בהיות פעולות האחד מהן יותר קלות עליו מפעולות האחר.

רמב"ם פירוש המשניות - שמנה פרקים להרמב"ם - פרק ד

וזאת התורה התמימה המשלמת אותנו, כמו שהעיד עליה יודעה (תהלים, י"ט ח'), "תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי", לא זכרה דבר מזה, ואמנם כונתה להיות האדם טבעי הולך בדרך האמצעית, יאכל מה שיש לו לאכול בשווי, וישתה מה שיש לו לשתות בשווי, ויבעול מה שמותר לו לבעול בשווי, וישכון במדינות ביושר ובאמונה ולא שישכון במדברות ובהרים, ולא שילבש הצמר והשער, ולא שיענה גופו.

והזהירה מזה לפי מה שבא בקבלה ואמר (במדבר ו' י"א), "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", ואמרו רבנן זכרונם לברכה (תענית י"א. נדרים י'. נזיר י"ט - כ"ב. סוטה ט"ו. בבא קמא צ"א. שבועות ח'), "וכי על איזה נפש חטא זה, אלא שמנע עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר, מה זה שציער עצמו מן היין צריך כפרה - המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה..."

ואשוב אל כונתי, שאם יאמרו אלו המתדמים באומות מאנשי תורתנו, שאיני מדבר כי אם בהם, שהם אינם עושים מה שעושים אותו מהטריח גופתם ופסוק הנאותיהם, אלא על דרך הלמוד לכחות הנפש, כדי שיהיו נוטים אל הצד האחד מעט, כפי מה שבארנו בזה הפרק, שראוי שיהיה האדם כן, זו היא טעות מהן, כאשר אבאר, והוא, שהתורה לא אסרה מה שאסרה ולא צותה מה שצותה, אלא מפני זאת הסבה, רצוני לומר, כדי שנתרחק מן הצד האחר יותר על צד ההרגל, שאסור המאכלות האסורים כולם, ואסור הבעילות האסורות, והאזהרה על הקדשה, ומה שהצריך בכתובת האשה וקדושיה, ועם כל זה אינה מותרת תמיד, אבל תאסר בעת הנדות והלידה, ועם כל זה גזרו רבנן, זכרונם לברכה, למעט המשגל ומנעוהו ביום, כמו שבארנו בסנהדרין. זה כולו, אמנם צונו השם יתברך להתרחק מקצת רוב התאוה רחוק גדול ולצאת מן המיצוע אל צד העדר הרגשת ההנאה מעט, עד שתתחייב ותתחזק בנפשותינו תכונת הזהירות. וכן כל מה שבתורה, כנתינת המעשרות, ולקט והשכחה והפאה והפרט ועוללות, ודין שמיטה ויובל, והצדקה די מחסורו - זה כולו קרוב ביתרון טוב לבב, עד שנתרחק מקצה הנבלה רחוק גדול ונתקרב לקצה יתרון טוב לבב עד שיתחזק בנו לב טוב. ובזאת הבחינה בחון רוב המצוות ותמצאן כולן, שהן מלמדות ומרגילות כחות הנפש, כמו שאסרה הנקימה והנטירה וגאולת הדם באמרו, "לא תקום ולא תטור" (ויקרא יט יח) "עזב תעזב" (שמות כג ה) "הקם תקים" (דברים כב ד) עד שיחלש כח הכעס והרוגז, וכן "השב תשיבם" (שם כב א) עד שתסור תכונת הכילות, וכן "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא יט לב) "כבד את אביך ואת אמך" (שמות כ יב) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (דברים יז יא) עד שתסור תכונת העזות ותגיע תכונת הבושת.

ואחר כך, הרחק מן הקצה האחרון, רצוני לומר, מרוב הבושת, ואמר "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י"ט י"ז) "לא תגורו מפני איש" (דברים א' י"ז) עד שיסור רוב הבושת גם כן וישאר בדרך האמצעי, וכשיבא האיש הסכל בלא ספק וישתדל להוסיף על אלו הדברים כמו שיאסור המאכל והמשתה, מוסיף על מה שנאסר מן המאכלים, או יאסור הזוג יותר על מה שנאסר מן הבעילות, ויתן כל ממונו לעניים או להקדש מוסיף על מה שבתורה על ההקדשות ועל הצדקות ועל הערכים - יהיה עושה מעשים רעים והוא לא ידע ויגיע אל הקצה האחר ויצא מן המיצוע לגמרי. ולחכמים בזה הענין דבר לא שמעתי כלל יותר נפלא ממנו, והוא בגמרא דבני מערבא בפרק התשיעי מנדרים דבר בגנות המקבלים על עצמם שבועות ונדרים עד שישארו כעין אסורים, אמרו שם בזה הלשון, אמר רב אידי בשם רבי יצחק, "לא דיך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים" וזה הענין שזכרנו בשה בלא תוספת ובלא חסרון:

הנה התבאר לך מכל מה שזכרנוהו בזה הפרק, שצריך לכיין אל הפעולות הממוצעות, ושלא יצא מהם אל קצה מן הקצוות, אלא על צד הרפואות...